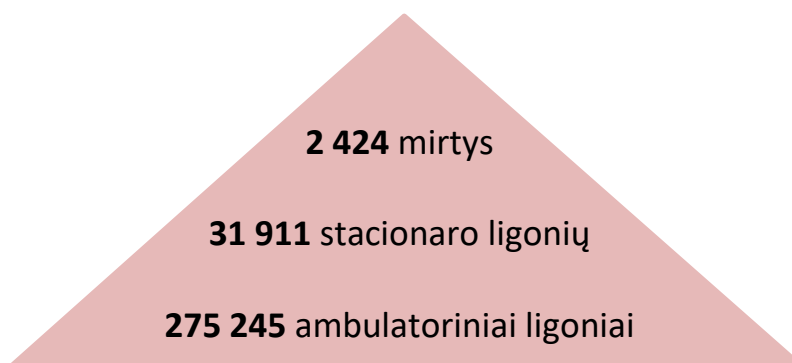

**LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURŲ
TRAUMŲ IR NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ PREVENCIJOS SVEIKATOS UGDYMO IR
MOKYMO 2021 METŲ VEIKLOS
APŽVALGA**

Sužalojimai ir apsinuodijimai, dažnai vadinami vienu traumų vardu, yra labai svarbi, dažniausiai išvengiama visuomenės sveikatos problema. Nors pastaruoju metu mirtingumas dėl išorinių priežasčių (t. y. sužalojimų ir apsinuodijimų) Lietuvoje mažėja, tačiau Lietuva kartu su kitomis Baltijos valstybėmis tebe pirmuoja Europos Sąjungoje pagal mirtingumą nuo traumų.

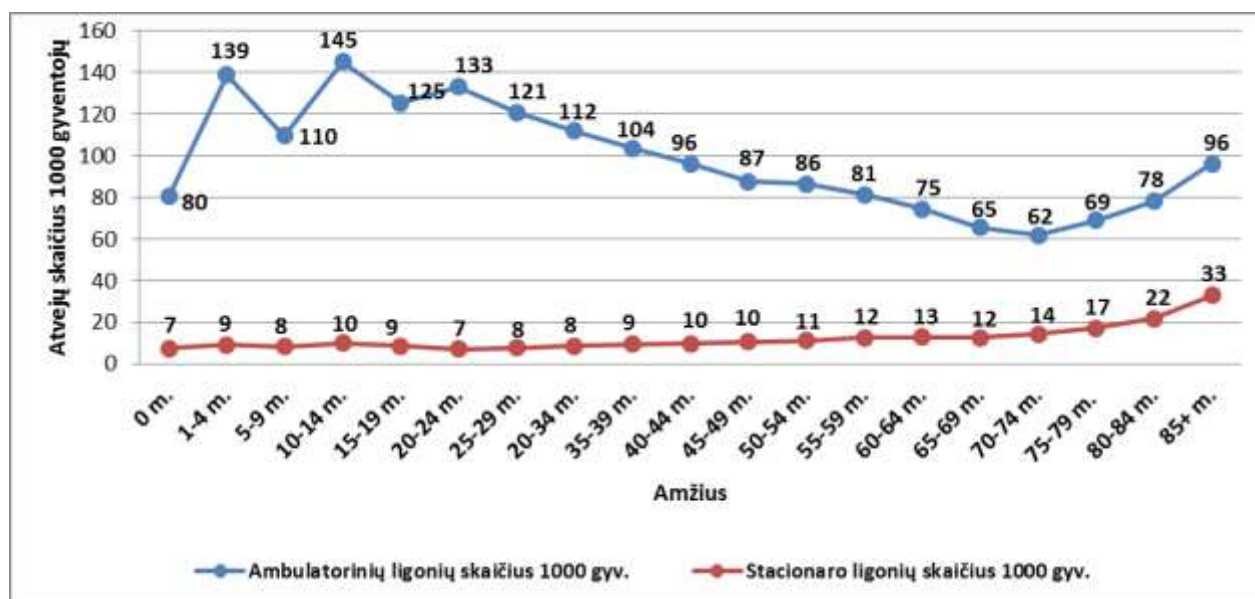
Lietuvoje išorinės mirties priežastys užima trečiąją vietą mirties priežasčių sąraše. Vaikų, paauglių, jaunimo ir pačių darbingiausių asmenų iki 44 m. amžiaus grupėje išorinės mirties priežastys pirmuoja tarp mirties priežasčių.

2021 m. Lietuvoje užregistruoti sužalojimai, apsinuodijimai ir kiti išorinių mirties priežasčių padariniai pavaizduoti 1 pav.

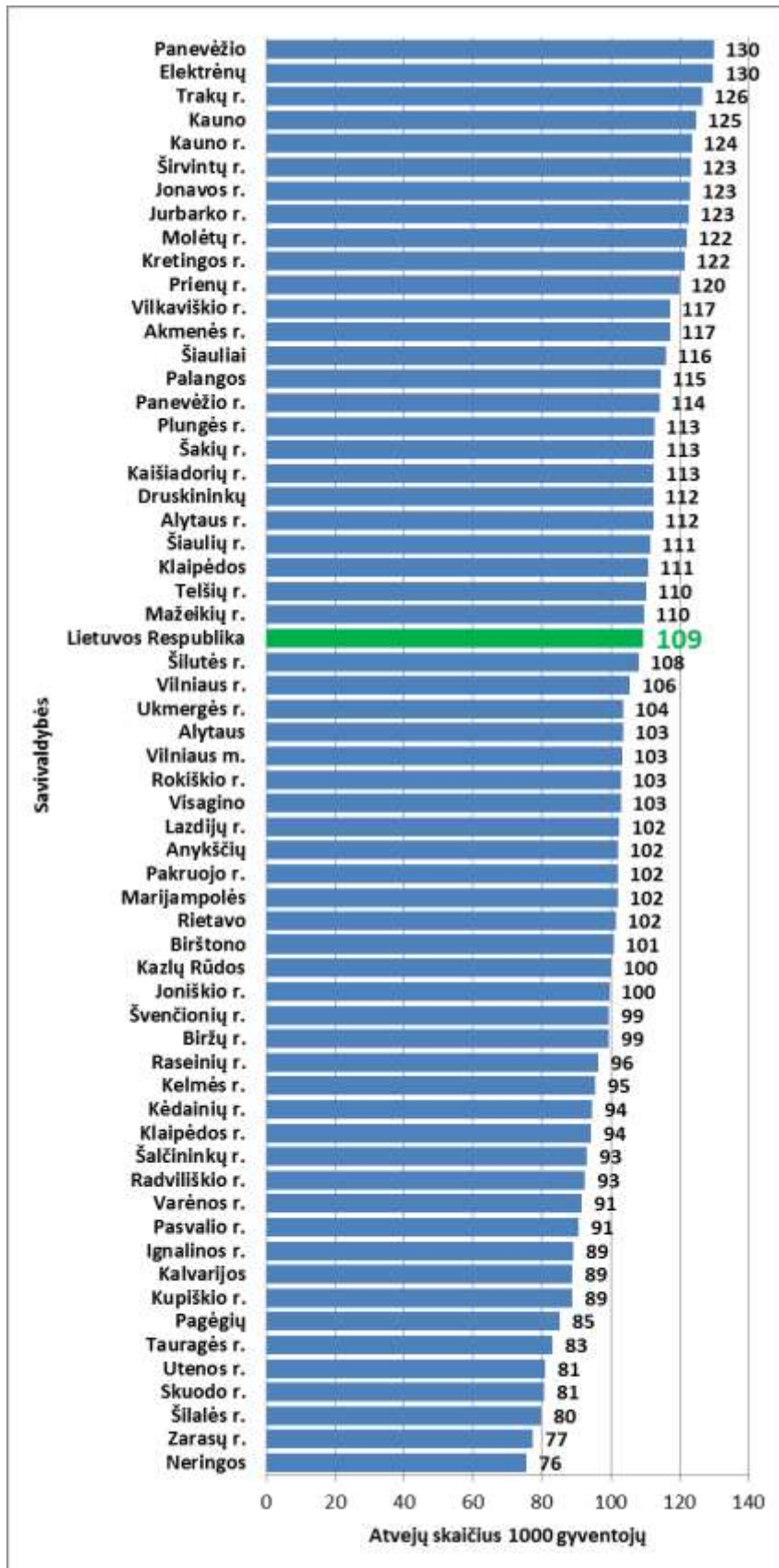
1 pav. Sužalojimų, apsinuodijimų ir kitų išorinio poveikio padarinių piramidė Lietuvoje 2021 m.

2021 m. stacionaro ligonių, gydytų dėl traumų, skaičius 1 tūkst. gyventojų buvo panašus visose amžiaus grupėse, išskyrus vyresnių nei 75 m. amžiaus žmonių grupę, kur ligonių skaičius buvo didesnis. O ambulatorinių ligonių tendencijos buvo kitokios – gerokai daugiau traumų patyrė vaikai, jaunimas, darbingo amžiaus žmonės (2 pav.).

2 pav. Stacionaro ir ambulatorinių ligonių, gydytų dėl sužalojimų ir apsinuodijimų, skaičius 1 000 gyventojų pagal amžiaus grupes.

2021m. Lietuvos savivaldybėse sužalojimų, apsinuodijimų ir kitų išorinio poveikio padarinių skaičius 1 000 gyventojų ženkliai skiriasi (3 pav.).

3 pav. Užregistruotų sužalojimų, apsinuodijimų ir kitų išorinio poveikio padarinių skaičius savivaldybėse 1 000 gyventojų.

Metinės sveikatos ugdymo ir mokymo ataskaitas (toliau – ataskaitas), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 515 bei jo pakeitimais, iki sausio 15 d. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centrui teikia visos visuomenės sveikatos priežiūros ir asmens sveikatos priežiūros įstaigos, vykdančios sveikatos ugdymo ir mokymo veiklą, nepriklausomai nuo jų pavaldumo ir nuosavybės formos.

2021 m. duomenys buvo įvedami ir apdorojami naudojantis Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro interneto svetainėje įdiegta Elektronine sveikatos ugdymo ir mokymo duomenų teikimo ir apskaitos sistema.

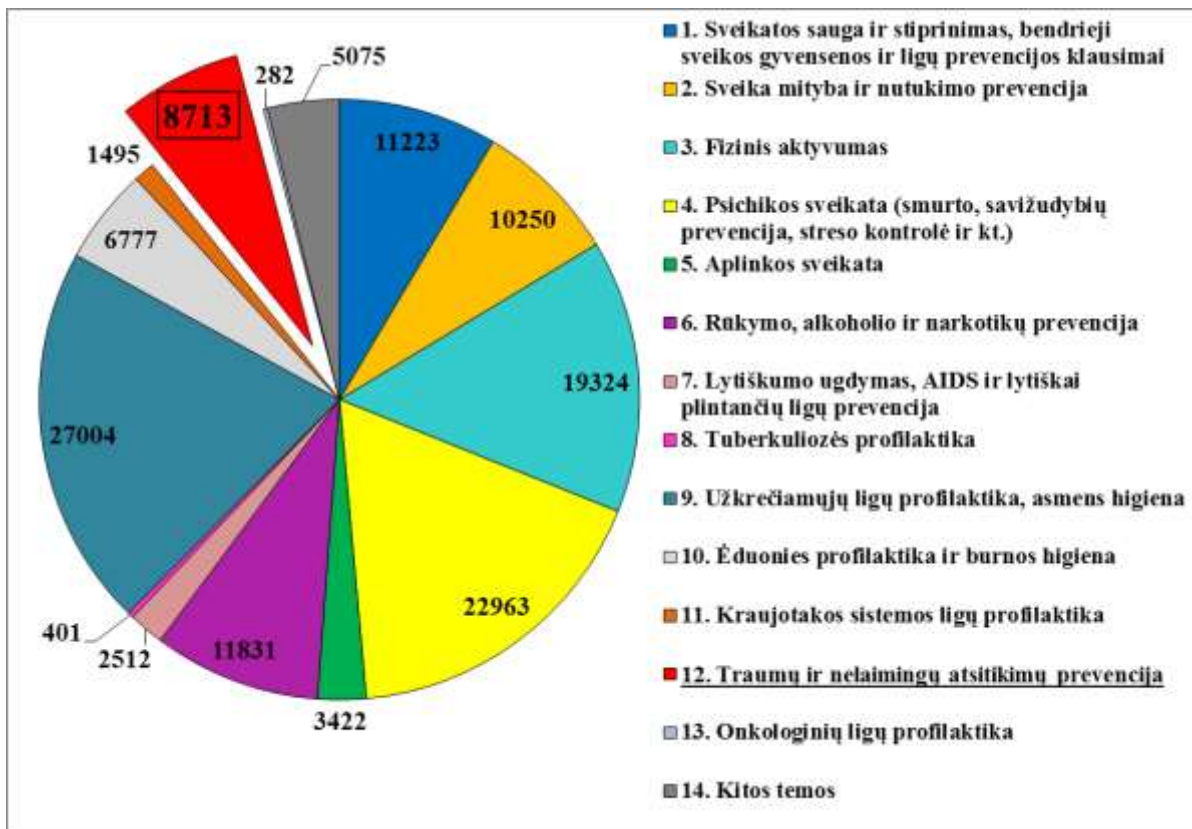
Lietuvos savivaldybių visuomenės sveikatos biurų sveikatos ugdymo ir mokymo 2021 m. veiklos apžvalga parengta apibendrinus 48 savivaldybių visuomenės sveikatos biurų pateiktų sveikatos ugdymo ir mokymo ataskaitų (forma Nr. 41-1-sveikata) duomenis.

Pateiktų ataskaitų apibendrintais duomenimis, 2021 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose buvo organizuoti 131 272 sveikatos ugdymo ir mokymo renginiai (arba 468 renginiai 10 000 gyventojų), kuriuose dalyvavo 1 802 190 dalyvių (vidutiniškai 14 dalyvių viename renginyje). Vienas asmuo galėjo dalyvauti keliuose sveikatos ugdymo ir mokymo renginiuose.

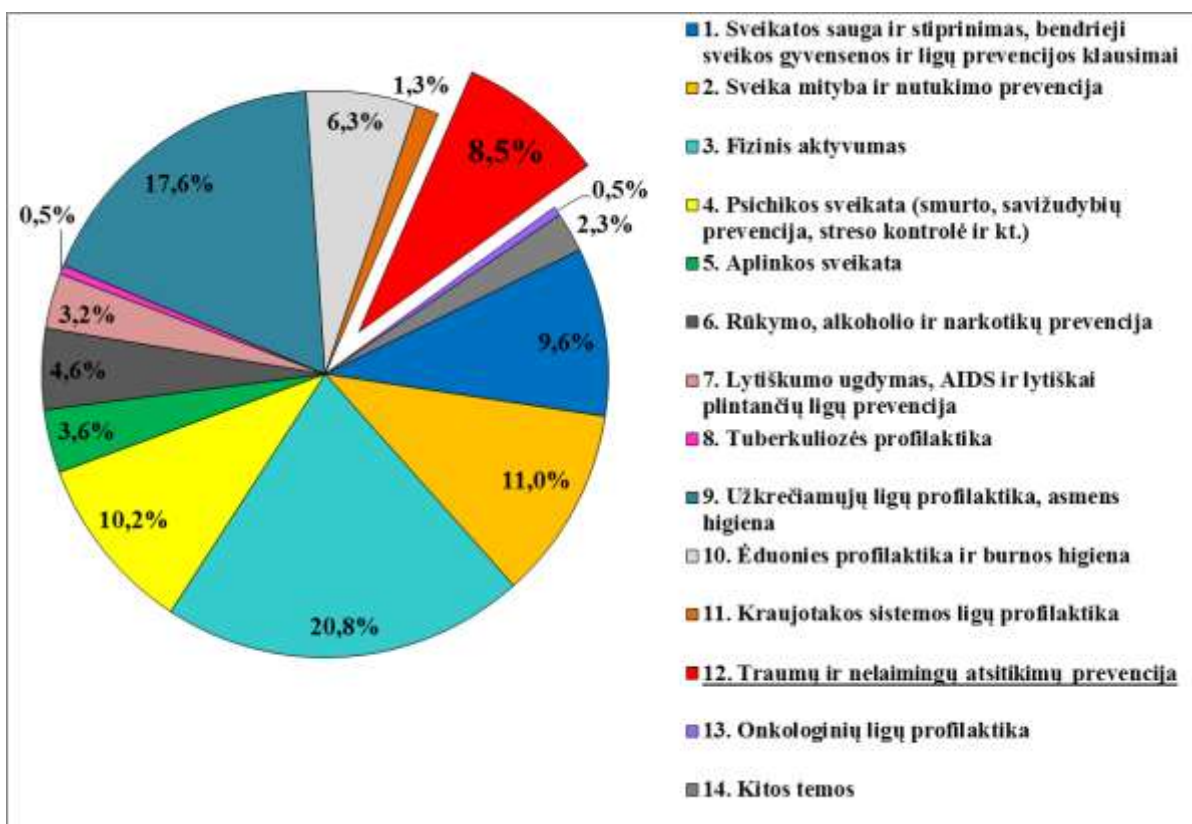
Traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos tema buvo organizuota 8 713 renginių. Tai sudaro 6,6 proc. bendro renginių skaičiaus (4 pav.). Juose dalyvavo 153 403 dalyviai, tai sudaro 8,5 proc. visų sveikatos mokymo ir ugdymo renginių dalyvių (5 pav.). Į renginių skaičių įeina pranešimai, paskaitos, pamokos – 5 527 (103 976 dalyviai), diskusijos, debatai ir kiti aktyvaus mokymo būdai – 2 911 (35 783 dalyviai), konkursai, viktorinos, varžybos ir kiti vieši renginiai – 275 (13 644 dalyviai) (1 lentelė).

1 lentelė. Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų 2021 m. organizuotų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos renginių ir leidinių duomenys.

Renginiai ir leidiniai	Eil. Nr.	Pranešimai, paskaitos, pamokos		Diskusijos, debatai ir kiti aktyvaus mokymo būdai		Konkursai, viktorinos, varžybos ir kiti vieši renginiai		TV ir radijo laidos, vaizdo ir garso siužetai	Straipsniai, pranešimai, publikacijos periodiniuose leidiniuose ir internete	Stendai, plakatai	Brošiūros, knygos			Atmintinės, lankstinukai ir kiti leidiniai		
		Renginių sk.	Dalyvių sk.	Renginių sk.	Dalyvių sk.	Renginių sk.	Dalyvių sk.				Pavadinimų sk.	Tiražas	Elektroninių leidinių sk.	Pavadinimų sk.	Tiražas	Elektroninių leidinių sk.
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Iš viso:	1.0	65398	1093595	57901	445483	7973	263112	14006	26041	29118	322	38097	537	4652	259670	82334
Traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos tema	1.12	5527	103976	2911	35783	275	13644	75	1282	2448	41	1776	19	415	21169	10706

4 pav. Sveikatos ugdymo ir mokymo renginių skaičiaus pasiskirstymas pagal temas.

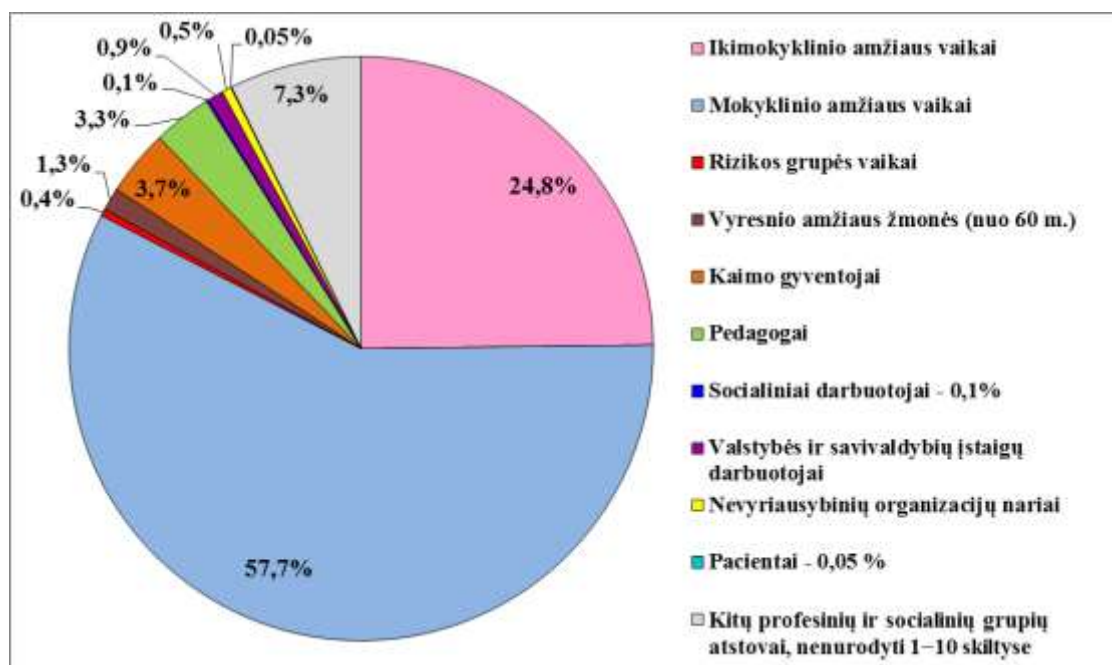
5 pav. Sveikatos ugdymo ir mokymo renginių dalyvių skaičiaus pasiskirstymas pagal temas.

Sveikatos ugdymo ir mokymo renginiai pagal savo turinį ir aktualumą skiriami tam tikroms tikslinėms gyventojų grupėms. Renginių pasiskirstymas pagal tikslines grupes pavaizduotas 2 lentelėje.

2 lentelė. Tikslinių grupių sveikatos ugdymas ir mokymas

Temos	Eil. Nr.	Asmenų tikslinėse grupėse skaičius										
		Ikimokyklinio amžiaus vaikai	Mokyklinio amžiaus vaikai	Rizikos grupės vaikai	Vyresnio amžiaus žmonės (nuo 60 m.)	Kaimo gyventojai	Pedagogai	Socialiniai darbuotojai	Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojai	Nevyriausybinių organizacijų nariai	Pacientai	Kitų profesinių, socialinių grupių atstovai, nenurodyti 1–10 skiltyse
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Iš viso	1.	403429	910964	7084	47365	65267	68632	5366	26976	5768	2042	290922
Traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos tema	1.12	38487	89592	585	1972	5692	5054	218	1329	817	70	11367

Renginių traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos tema dalyvių pasiskirstymas (procentais) pagal tikslines grupes pateiktas 6 pav.

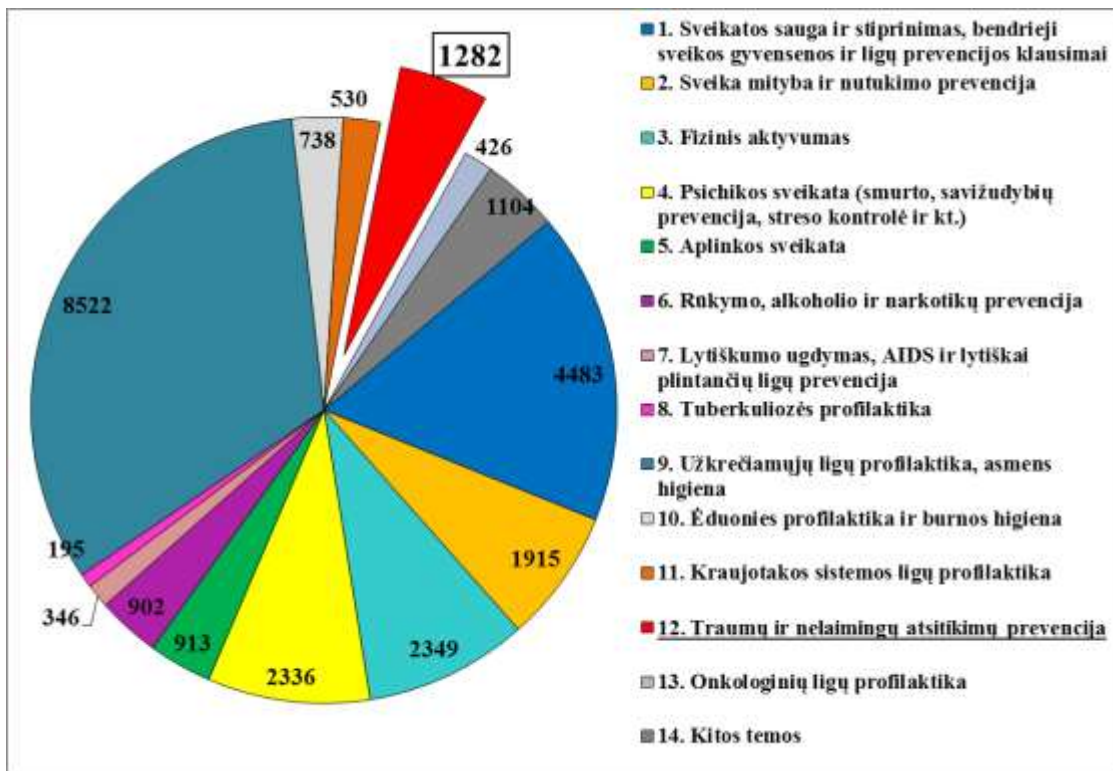

6 pav. Tikslinių gyventojų grupių ugdymas ir mokymas traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos tema.

Daugiausia traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos renginių buvo skirta ir juose dalyvavo mokyklinio amžiaus vaikai – 89 592 (57,7 proc.), ikimokyklinio amžiaus vaikai – 38 487 (24,8 proc.), kaimo gyventojai – 5 692 (3,7 proc.), pedagogai – 5 054 (3,3 proc.), vyresnio amžiaus žmonės (nuo 60 m.) – 1 972 (1,3 proc.).

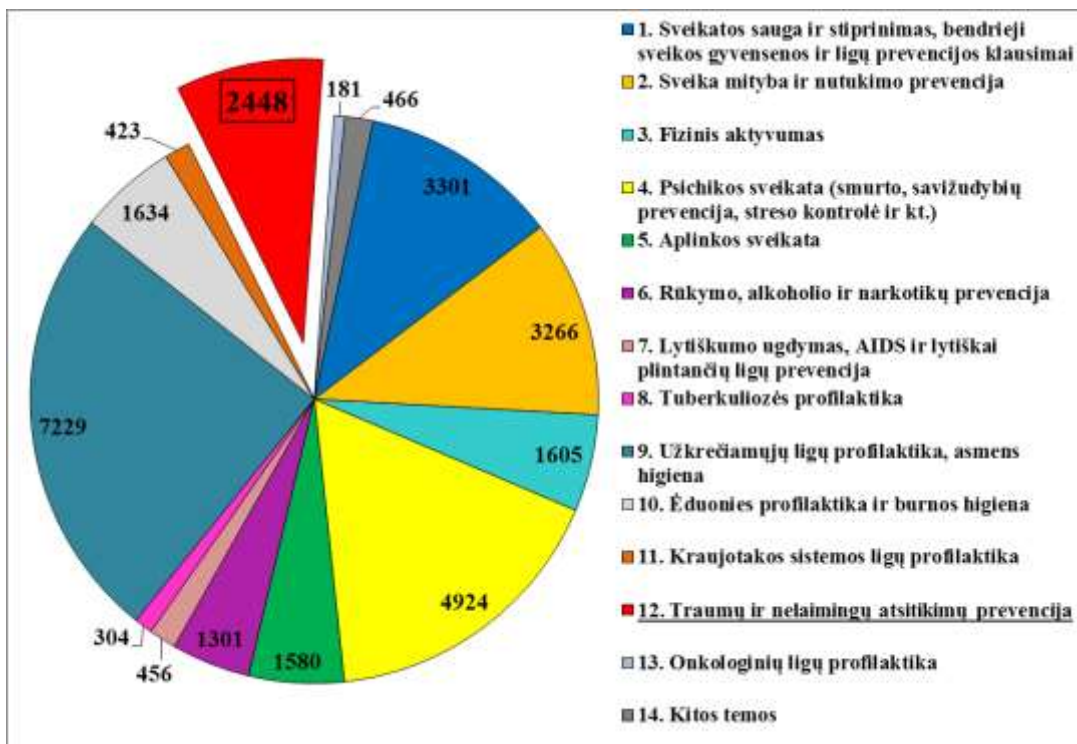
2021 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biurai iš viso parengė 14 006 TV ir radijo laidas, vaizdo ir garso siužetus. Iš jų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijai buvo skirta 75. Tai sudaro 0,54 proc. visų temų.

2021 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biurai iš viso parengė 26 041 straipsnį, pranešimą, publikaciją periodiniuose leidiniuose ir internete. Iš jų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijai buvo skirti 1 282. Tai sudaro 4,92 proc. visų temų. Parengtų straipsnių, pranešimų, publikacijų periodiniuose leidiniuose ir internete pasiskirstymas pagal temas pateiktas 7 pav.

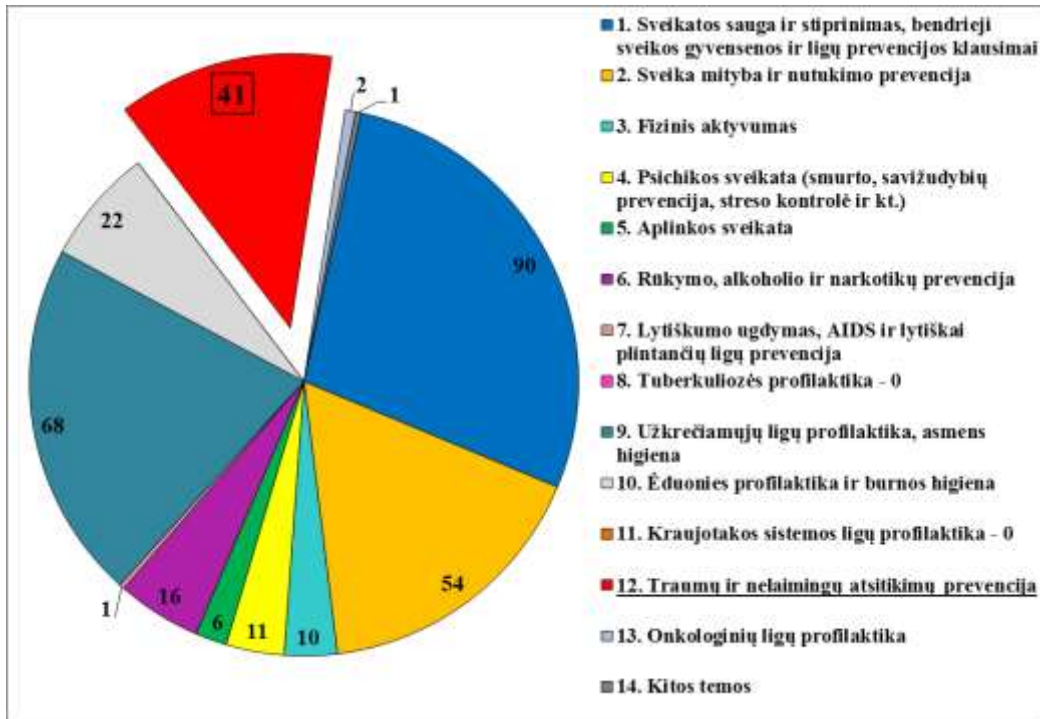
7 pav. Straipsnių, pranešimų, publikacijų periodiniuose leidiniuose ir internete pasiskirstymas pagal temas.

2021 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biurai iš viso parengė 29 118 stendų ir plakatų. Iš jų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijai buvo skirti 2 448. Tai sudaro 8,4 proc. visų temų. Parengtų stendų ir plakatų pasiskirstymas pagal temas pateiktas 8 pav.

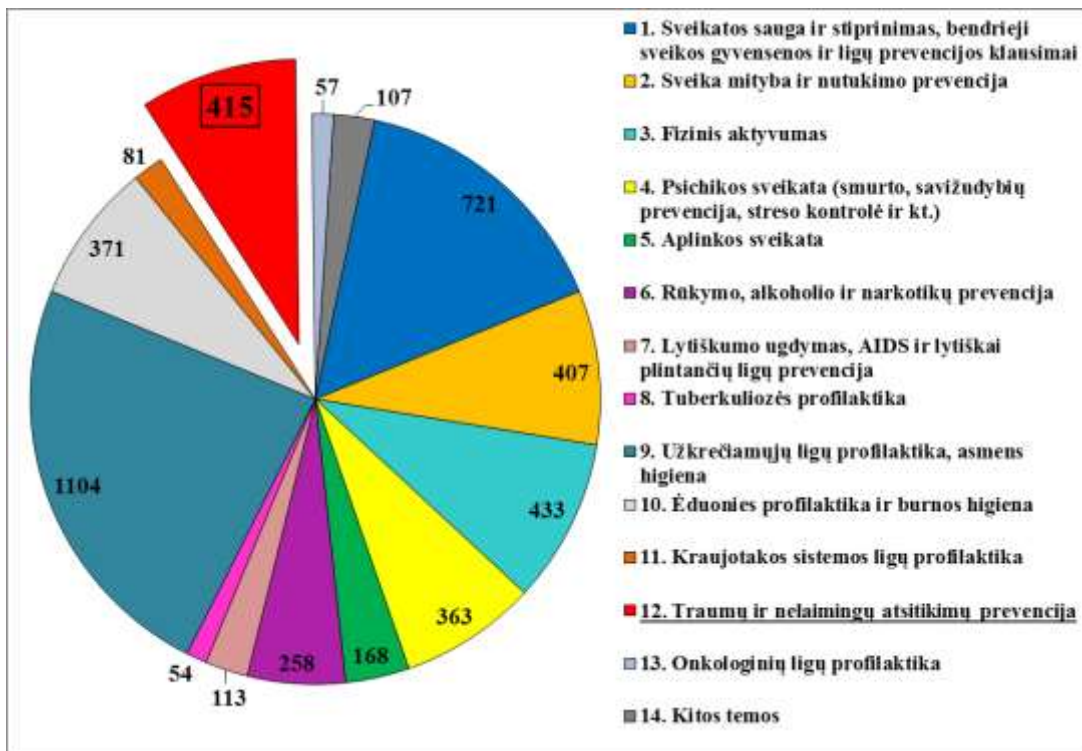
8 pav. Sukurtų stendų ir plakatų pasiskirstymas pagal temas.

2021 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biurai iš viso parengė 322 pavadinimų brošiūras ir knygas, kurios išleistos 38 097 tiražu ir 537 elektroninių leidinių forma. Iš jų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijai buvo skirta 41 pavadinimo brošiūra ir knyga, kurios išleistos 1 776 tiražu ir 19 elektroninių leidinių pavidalu. Tai sudaro 12,73 proc. parengtų brošiūrų ir knygų. Pasiskirstymas pagal temas pateiktas 9 pav.

9 pav. Išleistų brošiūrų ir knygų pasiskirstymas pagal temas.

2021 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biurai iš viso parengė 4 652 pavadinimų atmintines, lankstinukus ir kitus leidinius, kurie išleisti 259 670 tiražu ir 82 334 elektroninių leidinių forma. Iš jų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijai buvo skirta 415 pavadinimų atmintinių, lankstinukų ir kitų leidinių, kurie buvo išleisti 21 169 tiražu ir 10 706 elektroninių leidinių pavidalu. Skaičiuojant pagal pavadinimų skaičių, tai sudaro 8,92 proc. parengtų atmintinių, lankstinukų ir kitų leidinių. Pavadinimų skaičiaus pasiskirstymas pagal temas pateiktas 10 pav.

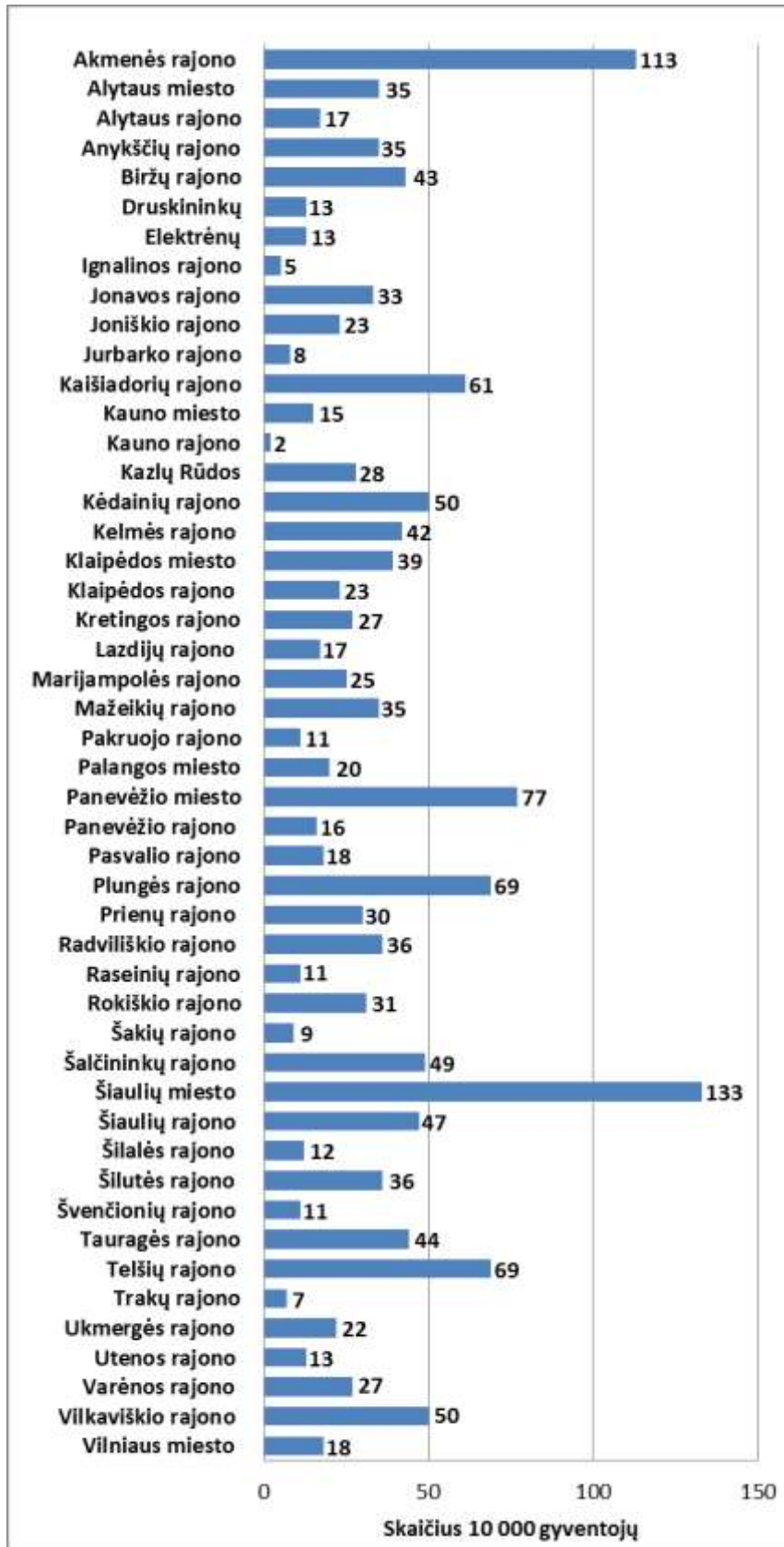
10 pav. Atmintinių, lankstinukų ir kitų leidinių pavadinimų skaičiaus pasiskirstymas pagal temas.

Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų sveikatos ugdymo ir mokymo 2021 m. renginiai traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos tema pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų 2021 m. traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijai skirtos sveikatos ugdymo ir mokymo veiklos apimtis

Savivaldybės visuomenės sveikatos biuras	Gyventojų sk. teritorijoje	Renginių skaičius		Dalyvių skaičius		Laidų sk. (abs. sk.)	Straipsnių sk. (abs. sk.)	Leidinių skaičius		
		abs. sk.	10000 gyv.	abs. sk.	10000 gyv.			pavadinimų sk.	tiražas	elektroninių leid. sk.
Akmenės rajono	19407	220	113	3756	1935	1	95	5	278	25
Alytaus miesto	52311	181	35	4146	793	8	31	16	322	109
Alytaus rajono	25435	44	17	672	264	0	4	0	0	0
Anykščių rajono	23040	81	35	1557	676	11	174	25	1673	10
Biržų rajono	23049	98	43	1678	728	0	5	8	332	1991
Druskininkų	19956	25	13	495	248	0	2	0	0	0
Elektrėnų	23236	30	13	613	264	0	5	0	0	0
Ignalinos rajono	29548	16	5	350	118	0	0	3	1	0
Jonavos rajono	41360	135	33	2468	597	1	12	8	1487	6
Joniškio rajono	21079	49	23	1534	728	0	30	2	94	0
Jurbarko rajono	25047	20	8	748	299	0	15	9	1112	4
Kaišiadorių rajono	44541	271	61	4175	937	0	13	12	636	1984
Kauno miesto	297984	444	15	7325	246	2	10	0	0	0
Kauno rajono	97783	22	2	801	82	0	7	1	20	0
Kazlų Rūdos	11003	31	28	500	454	0	7	3	66	0
Kėdainių rajono	46059	231	50	3717	807	4	52	8	412	2
Kelmės rajono	25707	109	42	1837	715	0	2	0	0	0
Klaipėdos miesto	154989	607	39	10608	684	0	38	16	2749	113
Klaipėdos rajono	81447	186	23	3637	447	0	2	8	177	1
Kretingos rajono	37527	101	27	1866	497	0	11	5	120	4
Lazdijų rajono	18072	31	17	472	261	0	7	1	15	1
Marijampolės raj.	64554	161	25	2474	383	0	35	3	0	75
Mažeikių rajono	51815	180	35	3479	671	2	34	51	1338	62
Pakruojo rajono	18634	20	11	1052	565	0	2	0	0	0
Palangos miesto	16845	34	20	634	376	0	16	0	0	0
Panevėžio miesto	88262	683	77	10613	1202	10	140	40	3070	27
Panevėžio rajono	35291	58	16	997	283	0	19	0	0	0
Pasvalio rajono	22861	41	18	853	373	2	19	9	258	0
Plungės rajono	33434	231	69	5383	1610	4	36	9	234	0
Prienų rajono	25109	76	30	2013	802	0	72	10	374	1
Radviškio rajono	34663	125	36	2769	799	0	23	4	204	2
Raseinių rajono	30860	33	11	1281	415	0	12	0	0	0
Rokiškio rajono	64230	202	31	3131	487	0	15	46	208	4
Šakių rajono	26614	23	9	1076	404	0	37	10	2120	102
Šalčininkų rajono	29729	146	49	2445	822	0	23	18	1039	0
Šiaulių miesto	100058	1327	133	12330	1232	6	68	11	1312	61
Šiaulių rajono	40874	194	47	3410	834	2	55	2	110	0
Šilalės rajono	21812	27	12	600	275	0	0	0	0	0
Šilutės rajono	46026	167	36	3068	667	0	8	23	750	664
Švenčionių rajono	22696	24	11	291	128	0	13	1	40	0
Tauragės rajono	37730	165	44	3967	1051	1	3	30	235	5467
Telšių rajono	39846	273	69	4057	1018	2	45	1	100	0
Trakų rajono	32297	24	7	320	99	0	0	30	600	0
Ukmergės rajono	34268	75	22	1875	547	0	0	0	0	0
Utenos rajono	54410	72	13	3807	700	0	13	8	1265	0
Varėnos rajono	20895	57	27	899	430	0	20	9	175	0
Vilkaviškio rajono	35081	175	50	2579	735	5	41	16	1127	0
Vilniaus miesto	655387	1208	18	25793	394	14	26	4	4	14

Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų surengtų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos renginių skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, pateiktas 11 pav.

11 pav. Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų suorganizuotų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos renginių skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų.

12 savivaldybių, neįsteigusių savo visuomenės sveikatos biurų, sudarė bendradarbiavimo sutartis su kitų savivaldybių visuomenės sveikatos biurais visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms vykdyti: Rietavo ir Skuodo savivaldybių gyventojams visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas teikė Klaipėdos r. visuomenės sveikatos biuras, Neringos m. – Klaipėdos m. visuomenės sveikatos biuras, Zarasų r. – Ignalinos r. visuomenės sveikatos biuras, Visagino ir Kupiškio r. – Rokiškio r. visuomenės sveikatos biuras, Pagėgių – Šilutės r. visuomenės sveikatos biuras, Vilniaus r. – Vilniaus m. visuomenės sveikatos biuras, Kalvarijų – Marijampolės visuomenės sveikatos biuras, Molėtų r. – Utenos r. visuomenės sveikatos biuras, Širvintų r. – Kaišiadorių r. visuomenės sveikatos biuras, Birštono – Kauno r. visuomenės sveikatos biuras. Dėl to lentelėje pateiktas „gyventojų skaičius teritorijoje“ reiškia suminių gyventojų skaičių tų savivaldybių, kuriose visuomenės sveikatos biuras teikia sveikatos priežiūros paslaugas.

2020 m. dėl apribojimų COVID-19 pandemijos karantino metu sumažėjo savivaldybių visuomenės sveikatos biurų organizuotų renginių, tarp jų ir traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijai skirtų mokymo renginių ir jų dalyvių skaičius. 2021 m., antraisiais pandemijos metais, šie skaičiai vėl šiek tiek išaugo, nors ir nepasiekė ankstesnio priešpandeminio lygio. Pastebimas skirtumas tarp atskirų savivaldybių visuomenės sveikatos biurų organizuotų traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos renginių ir jų dalyvių skaičiaus (nuo 2 renginių 10 000 gyventojų Kauno rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biure, 5 – Ignalinos r., 7 – Trakų r. iki 133 renginių 10 000 gyventojų Šiaulių m. ir 113 Akmenės r., nuo 82 renginių dalyvių 10 000 gyventojų Kauno r. iki 1 935 renginių dalyvių 10 000 gyventojų Akmenės r.). Šie skirtumai gali būti nulemti ne tik renginių temų, kokybės ir kitų ypatumų, bet ir nevienodo renginių ir jų dalyvių skaičiaus interpretavimo atskirų savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose.

Išvados:

1. Traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos 2021 m. veiklos apžvalga parengta apibendrinus 48 savivaldybių visuomenės sveikatos biurų pateiktų sveikatos ugdymo ir mokymo ataskaitų (forma Nr. 41-1-sveikata) duomenis. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro interneto svetainėje įdiegta Elektroninė sveikatos ugdymo ir mokymo duomenų teikimo ir apskaitos sistema (prisijungimas: <http://www.smlpc.lt> → Sveikatos mokymas → Ugdymo ir mokymo ataskaitos → Prisijungimas prie elektroninės duomenų teikimo ir apskaitos sistemos).
 2. Traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos tema buvo organizuota 8 713 renginių, kurie sudarė 6,6 proc. bendro renginių skaičiaus. Juose apsilankė 153 403 dalyviai. Tai sudarė 8,5 proc. visų sveikatos mokymo ir ugdymo renginiuose apsilankusių dalyvių.
 3. Didžiausią traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos renginių dalyvių dalį 2021 m. sudarė mokyklinio amžiaus vaikai – 89 592 (57,7 proc.) ir ikimokyklinio amžiaus vaikai – 38 487 (24,8 proc.). Šios amžiaus grupės kaip tik ir patiria daugiausiai sužalojimų.
 4. Palyginti su 2020 m., padidėjo stendų, plakatų skaičius – nuo 1 761 iki 2 448. Ypač padidėjo elektroninių leidinių skaičius – brošiūrų, knygų – nuo 119 iki 10 706.
-